

RHEOLAU SEFYDLOG CYNGOR CYMUNED LLANDWROG

Dyddiad mabwysiadu : _____

Cynnwys.

- 1. Cyflwyniad i'r Rheolau Sefydlog**
- 2. Cyfarfodydd y Cyngor**
  - Cyffredinol
  - Trefnu Cyfarfodydd
  - Y cyhoedd
  - Agenda cyfarfodydd
  - Cofnodion
  - Cyfarfod Blynyddol
  - Cyfarfod o'r Cyngor llawn
  - Cyfarfodydd arbennig
  - Cyfarfodydd pwyllgor
  - Cyfarfod gweithgor
  - Cyfarfod blynyddol
  - Cworwm
  - Aelodaeth
- 3. Trefn busnes y cyfarfodydd**
  - Arwain y cyfarfod
  - Cynigion, eilio,gwelliannau a phenderfyniadau
  - Pleidleisio
- 4. Pwyllgorau a Gweithgorau**
  - Pwyllgorau'r Cyngor
  - Gweithgor
- 5. Ymddygiad a chwynion**
  - Ymddygiad mewn cyfarfod
  - Cwynion
- 6. Buddiant personol**
- 7. Clerc**
- 8. Swyddog Ariannol Cyfrifol**
- 9. Adolygu'r Rheolau Sefydlog**

RHEOLAU SEFYDLOG - CYNGOR CYMUNED LLANDWROG.

1. Cyflwyniad i'r Rheolau Sefydlog.

- 1.1. Y Rheoliadau yn yr iaith Gymraeg yw'r casgliad ddiffinedig ar gyfer unrhyw achos i sefydlu gwir ystyr a diffiniad y Rheoliadau.
- 1.2. Mae'r Rheolau Sefydlog hyn i sicrhau fod gweithdrefnau Cyngor Cymuned Llandwrog yn cael ei gyflawni gyda threfn a chysondeb.
- 1.3. Bydd y Rheolau Sefydlog yn briodol i oll gyfarfodydd, busnes a staff y Cyngor a fydd yn cael eu crybwyll ynddynt.
- 1.4. Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu nifer o bolisiau ar gyfer ei weithgareddau.
- 1.5. Dyfarniad y Cadeirydd (gyda chyngor a chymorth y Clerc) fydd yn derfynol mewn unrhyw achos o ddehongli'r Rheolau Sefydlog.
- 1.6. Ple mae statud, rheoliadau neu orchymyn yn gosod swyddogaeth neu ddyletswydd ar "Swyddog Priodol" y Cyngor yna Clerc y Cyngor fydd y "Swyddog Priodol", neu unrhyw un arall a enwebwyd gan y Cyngor i gyflawni gwaith y Clerc pan mae'r Clerc yn absennol.

2. Cyfarfodydd y Cyngor.

2.1. Cyffredinol :

- 2.1.1. Ni chaniateir tynnu lluniau, recordio na darlledu trafodion y cyfarfod mewn unrhyw ffordd heb gael cydsyniad ysgrifenedig y Cyngor ymlaen llaw.
- 2.1.2. Bydd y wasg yn cael cyfleusterau rhesymol ar gyfer gwneud eu hadroddiad o gyfarfod neu ran ohono y mae ganddynt hawl i fod yn bresennol ynddo.
- 2.1.3. Rhyddheir datganiadau i'r wasg o'r Cyngor gan y Clerc a hynny gydag awdurdod y Cadeirydd.
- 2.1.4. Bydd pob cyfarfod gan y Cyngor, ei bwyllgorau neu ei weithgor yn ddarostyngedig i'r Rheolau Sefydlog. Gall Cadeirydd roi heibio'r Rheolau Sefydlog yn ystod cyfarfod a hynny ond gyda chytundeb o leiaf dwy ran o dair o'r aelodau sydd yn bresennol.

2.2. Trefnu Cyfarfodydd :

- 2.2.1. Rhoddir isafswm o 3 diwrnod o rybudd gyhoeddus cyn cyfarfodydd. Nid yw'r isafswm yn cynnwys y diwrnod y cyhoeddwyd yr hysbysiad arno, diwrnod y cyfarfod, dydd Sul, diwrnod y gwyliau Nadolig, diwrnod gwyliau'r Pasg neu ŵyl banc neu ddiwrnod a bennwyd ar gyfer diolchgarwch neu alaru cyhoeddus.
- 2.2.2. Ni chynhelir cyfarfodydd mewn adeiladau sydd adeg y cyfarfod yn cael eu defnyddio ar gyfer cyflenwi alcohol, oni bai nad oes unrhyw adeiladau eraill ar gael yn rhad ac am ddim neu am gost resymol.

2.3. Y Cyhoedd :

- 2.3.1. Mae cyfarfodydd y Cyngor yn agored i'r cyhoedd. Tra anogir presenoldeb y cyhoedd, ni chânt gymryd rhan mewn trafodaeth ac eithrio ar gais y Cyngor. Ni all y cyhoedd fynegi eu barn neu ofyn cwestiynau oni bai fod toriad penodedig mewn cyfarfod. Ni fydd toriad o'r fath yn rhan o'r cyfarfod ffurfiol ei hun a rhaid i'r Cyngor gytuno yn unfrydol â'r Cadeirydd fod y toriad i ddigwydd.
- 2.3.2. Pan ddaw gwybodaeth sydd ym marn y Cadeirydd a'r Clerc yn gyfrinachol ni fydd yr agenda, papurau'n sy'n ategu'r agenda a chofnodion y cyfarfod yn datgelu, nac mewn unrhyw ffordd arall, yn tanseilio gwybodaeth gyfrinachol. Ni chaiff aelodau a staff ddatgelu gwybodaeth â ddynodwyd yn gyfrinachol.
- 2.3.3. Bydd y Cadeirydd yn galw ar y cyhoedd i adael cyfarfod er mwyn i'r Cyngor drafod unrhyw achos y mae wedi ei ddyfarnu sydd angen mesur o gyfrinachedd a dwyn gofyn ffurfiol ar yr aelodau i beidio â rhoi manylion i eraill ynghylch unrhyw wybodaeth y maent yn ei dderbyn. Mewn achos o'r fath, ni fydd y Clerc yn cofnodi'r manylion perthnasol yn y gyfrol o gofnodion cyhoeddus.

2.4. Eitemau (agenda) cyfarfodydd y Cyngor :

2.4.1. Eitemau agenda sy'n galw am roi rhybudd ysgrifenedig i'r Clerc.

- 1) Bydd cais am drafodaeth yn ymwneud â chyfrifoldebau'r cyfarfod y'i cyflwynwyd ar ei gyfer a bydd yn ddiwahân yn ymwneud â chyflawni swyddogaethau, grymoedd neu chyfrifoldebau'r Cyngor neu fater sy'n effeithio'n benodol ar gymuned y Cyngor neu ei drigolion.
- 2) I gyflwyno cais am drafodaeth mewn cyfarfod rhaid i'r cynigydd roi hysbysiad ysgrifenedig o'i eiriad i'r Clerc o leiaf 10 diwrnod cyn y cyfarfod.

Nid yw dyddiau llawn yn cynnwys diwrnod yr hysbysiad na diwrnod y cyfarfod.

- 3) Os yw'r Clerc o'r farn nad yw ystyr geiriad y cais a dderbyniwyd yn glir, caiff ei wrthod nes bod y cynigydd yn ei ail-gyflwyno'n ysgrifenedig i'r Clerc mewn dull dealladwy a derbyniol o leiaf 7 diwrnod llawn cyn y cyfarfod.

2.4.2 Agenda Cyfarfod Blynyddol.

Bydd yr agenda yn cynnwys y penawdau canlynol, ymhlith rhai eraill o ddewis y Cyngor :

- 1) Ethol Cadeirydd y Cyngor,
- 2) Ethol Is-gadeirydd y Cyngor,
- 3) Cadarnhau aelodaeth y Pwyllgorau,
- 4) Cadarnhau yr aelodau fydd yn cynrychioli'r Cyngor ar bwyllgorau allanol megis cyrff llywodraethu'r ysgolion cynradd.

2.4.3 Agenda Cyfarfodydd o'r Cyngor Llawn

Bydd yr agenda yn cynnwys y penawdau canlynol ac fe'i trafodir yn yr un drefn â'i rhestrir islaw, er bydd hawl gan y Cadeirydd i newid y drefn yn ôl y gofyn :

- 1) Croeso'r Cadeirydd,
- 2) Ymddiheuriadau,
- 3) Datgan buddiant,
- 4) Cyflwyniad gan ymwelwyr / Cynghorwyr Cyngor Gwynedd,
- 5) Derbyn cofnodion y cyfarfod blaenorol fel rhai cywir,
- 6) Materion yn codi o'r cofnodion,
- 7) Cofnodion o gyfarfodydd Pwyllgorau ac adroddiadau gan Weithgorau,
- 8) Materion yn codi o gofnodion y Pwyllgorau,
- 9) Materion yn codi o adroddiadau Gweithgorau,
- 10) Gohebiaeth,
- 11) Ceisiadau cynllunio,
- 12) Adroddiadau ariano,
- 13) Materion brys ar gais cynghorydd a gyda caniatad y Cadeirydd,
- 14) Materion gan gynghorwyr i gyrraedd y cyfarfod llawn nesaf.

2.4.4 Cyfarfod Pwyllgor.

Bydd yr agenda yn cynnwys y penawdau canlynol ac fe'i trafodir yn yr un drefn â'i rhestrir :

- 1) Croeso'r Cadeirydd,
- 2) Ymddiheuriadau,
- 3) Datgan buddiant,
- 4) Trafod rhaglen sydd yn berthnasol i waith y Pwyllgor.

Dallier sylw - rhaid i'r aelodau ethol Cadeirydd ac Is-gadeirydd ar ddechrau'r cyfarfod cyntaf.

2.4.5 Cyfarfod Gweithgor.

Bydd yr agenda yn cynnwys y penawdau canlynol ac fe'i trafodir yn yr un drefn â'i rhestrir :

- 1) Ethol Cadeirydd,
- 2) Ymddiheuriadau,
- 3) Datgan buddiant,
- 4) Trafod testun neu achos benodol a osodwyd ymlaen llaw gan y Cyngor.

2.5. Cofnodion :

2.5.1 Bydd cofnodion swyddogol pob cyfarfod yn cynnwys cofnod manwl-gywir o'r canlynol:

- 1) dyddiad, amser a lleoliad y cyfarfod;
- 2) enwau cynghorwyr sy'n bresennol ac yn absennol ac unrhyw ymddiheuriadau;
- 3) buddianau a ddatganwyd gan gynghorwyr
- 4) a wnaeth cynghorydd adael y cyfarfod oherwydd buddiant personol neu'n rhagfarnu;
- 5) a gafwyd sesiwn cyfranogiad y cyhoedd;
- 6) cadarnhau Incwm a Thaliadau
- 7) penderfyniadau a sylwadau perthnasol.

2.5.2 Bydd cofnodion swyddogol ddiffinedig y Cyngor o'i holl gyfarfodydd yn yr iaith Gymraeg. Cadarnheir cywirdeb cofnodion drafft drwy benderfyniad a chânt eu llofnodi gan y Cadeirydd. Maent wedi hynny yn sefyll yn gofnod cywir a swyddogol o'r cyfarfod y mae'r cofnodion yn ymwneud ag ef. Ni fydd amrywiad neu newid i gofnod o gyfarfodar ôl i'r Cyngor ei gadarnhau trwy bleidlais fel un cyflawn a chywir.

2.6. Cyfarfod Blynyddol y Cyngor :

2.6.1. Cynhelir y cyfarfod blynyddol yn ystod mis Mai. Mewn blwyddyn o etholiad mae'n ofynnol cyfarfod o fewn 14 diwrnod wedi dydd Llun yn dilyn yr etholiad.

2.6.2. Os na chafodd Cadeirydd presennol y Cyngor ei h/ail-ethol yn aelod o'r Cyngor, bydd yn llywyddu yn y cyfarfod hyd nes yr etholwyd Cadeirydd newydd y Cyngor. Ni fydd gan Gadeirydd presennol y Cyngor bleidlais wreiddiol ar gyfer ethol Cadeirydd newydd y Cyngor ond mae'n rhaid iddo/i roi pleidlais fwrw os yw'r pleidleisio'n gyfartal.

2.6.3. Mewn blwyddyn etholiad, os cafodd Cadeirydd presennol y Cyngor ei h/ail-ethol yn aelod o'r Cyngor, bydd yn llywyddu yn y cyfarfod hyd nes yr etholwyd Cadeirydd newydd y Cyngor. Gall ddefnyddio pleidlais wreiddiol ar gyfer ethol Cadeirydd newydd y Cyngor ac mae'n rhaid iddo/i roi pleidlais fwrw os yw'r pleidleisio'n gyfartal.

2.6.4. Wedi ethol Cadeirydd y Cyngor ac Is-Gadeirydd yng nghyfarfod blynyddol y Cyngor, bydd gwaith y cyfarfod blynyddol yn cynnwys :

- 1) Mewn blwyddyn etholiad, bydd Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Cyngor ac aelodau yn cyflwyno eu ffurflenni derbyn swydd yn y cyfarfod blynyddol onid yw'r Cyngor yn penderfynu y gellir gwneud hyn yn ddiweddarach. Mewn blwyddyn nad yw'n flwyddyn etholiad, bydd Cadeirydd a'r Is-Gadeirydd yn cyflwyno eu ffurflenni derbyn swydd onid yw'r Cyngor yn penderfynu y gellir gwneud hyn yn ddiweddarach;
- 2) Cadarnhau cywirdeb cofnodion cyfarfod blynyddol diwethaf y Cyngor;
- 3) Adolygu trefniadau dirprwyo i bwyllgorau a staff;
- 4) Adolygu cylchoedd gorchwyl pwyllgorau;
- 5) Penodi aelodau ar bwyllgorau presennol;
- 6) Penodi unrhyw bwyllgorau newydd;
- 7) Adolygu a mabwysiadu rheolau sefydlog a rheoliadau ariannol priodol;
- 8) Adolygu cynrychiolaeth ar neu waith gyda chyrrff allanol a threfniadau ar gyfer adrodd yn ôl;
- 9) Adolygu stocrestr o dir ac asedau gan gynnwys adeiladau ac offer swyddfa
- 10) Cadarnhau holl bolisiau yswiriant y Cyngor;
- 11) Adolygu tanysgrifiadau'r Cyngor a/neu staff i gyrff eraill;
- 12) Adolygu gweithdrefn y Cyngor i ymdrin â chwynion;
- 13) Adolygu gweithdrefnau'r Cyngor ar gyfer trin ceisiadau a wnaed o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Deddf Diogelu Data 1998;
- 14) Adolygu polisi'r Cyngor ar gyfer delio â'r wasg/cyfryngau; a
- 15) Pennu dyddiad, amser a lle cyfarfodydd llawn y Cyngor (lle gellir) hyd at a chan gynnwys cyfarfod blynyddol nesaf y Cyngor llawn

2.7. Cyfarfodydd o'r Cyngor llawn - Cynhelir y cyfarfodydd oddi fewn y gymuned yn ystod y drydydd wythnos pob mis, ac yn unol a threfniadau y cyfarfod blynyddol - ag eithrio mis Awst. Bydd y Cyngor yn cyfarfod o leiaf un ar ddeg

o adegau pob blwyddyn. Mae dyletswydd ar bob aelod i fod yn bresennol a dylai aelod estyn ymddiheuriad at sylw'r Clerc pan mae'n methu â mynychu cyfarfod..

- 2.8. Cyfarfodydd arbennig – Cynhelir cyfarfod arbennig ar gais y Cadeirydd; un ai wedi iddo dderbyn cais ysgrifenedig oddi wrth aelod gyda chefnogaeth dau arall o'r aelodau neu, os yw o'r farn bod achos arwyddocaol angen dod at sylw'r Cyngor am benderfyniad brys.
- 2.9. Cyfarfod pwyllgor - Cynhelir y cyfarfodydd fel y bo'r angen; yn unol â rhaglen waith y Cyngor. Na etholir Cadeirydd nac ychwaith Is-gadeirydd y Cyngor i swyddogaethau ar Bwyllgor.
- 2.10. Cyfarfod gweithgorau – Cynhelir y cyfarfodydd fel y bo'r angen yn unol â rhaglen waith y Cyngor.
- 2.11. Cworwm :
  - 2.11.1. Rhaid i bum aelod fod yn bresennol er mwyn cynnal cyfarfod llawn o'r Cyngor, neu dri aelod ar gyfer cynnal pwyllgor neu weithgor.
  - 2.11.2. Oni fydd cworwm o fewn cyfnod o ddeng munud llawn wedi'r amser cychwyn swyddogol i unrhyw gyfarfod, bydd y Cadeirydd yn peidio â'i gychwyn. Pe disgyn y nifer o aelodau yn bresennol mewn cyfarfod yn is na'r cworwm yna bydd y Cadeirydd yn dwyn y cyfarfod i ben yn unionsyth. Caiff y materion ar agenda'r cyfarfod (neu yn weddill heb eu trafod), eu gohirio tan gyfarfod yn y dyfodol.
- 2.12. Aelodaeth - Gall aelodaeth pwyllgor neu weithgor gynnwys pobl heb fod yn gynghorwyr ac eithrio pwyllgor cyllid y Cyngor.

3. Trefn busnes yn y cyfarfodydd.

3.1. Arwain y cyfarfod :

- 3.1.1. Bydd Cadeirydd i bob cyfarfod a gynhelir gan y Cyngor, ei bwyllgorau a'i weithgorau a hefyd unrhyw gyfarfod arall y mae yn ei gynnal. Rhaid i'r Cadeirydd fod yn aelod o'r Cyngor.
- 3.1.2. Yn amodol ar reolau sefydlog sy'n datgan yn wahanol, gall unrhyw beth yr awdurdodwyd i'r Cadeirydd ei wneud, gael ei wneud yn ei absenoldeb gan Is-Gadeirydd y Cyngor.

- 3.1.3. Bydd y Cadeirydd, os yn bresennol, yn llywyddu mewn cyfarfod. Os yw'r Cadeirydd yn absennol o gyfarfod, bydd yr Is-Gadeirydd, os yn bresennol, yn llywyddu. Os yw'r Cadeirydd a'r Is-Gadeirydd yn absennol o gyfarfod, bydd cynghorydd a ddewisir gan gynghorwyr sy'n bresennol yn y cyfarfod yn llywyddu yn y cyfarfod.
- 3.1.4. Y Cadeirydd sydd i sicrhau rheolaeth effeithlon a chywir o bob un cyfarfod. Bydd y Cadeirydd yn sicrhau fod holl gyfarfodydd y Cyngor yn ddigwyddiadau ffurfiol ac yn gosod awdurdod y gadair ar waith i alluogi trafodaethau priodol, penodol a chynhyrchiol. Bydd ei arweiniad ynghylch dehongli Rheolau Sefydlog y Cyngor yn weithredol ym mhob cyfarfod. Gorwedd dyletswydd ar y Cadeirydd i sicrhau bod pob penderfyniad yn gyfreithlon.
- 3.1.5. Bydd Ceisiadau trafodaeth ar yr agenda yn cael eu hystyried yn y drefn yr ymddangosant oni chaiff y drefn ei newid yn ôl doethineb Cadeirydd y cyfarfod.
- 3.1.6. Rhaid cyfeirio sylwadau gan aelodau mewn trafodaethau at y Cadeirydd a rhaid i aelod codi ei law/llaw wrth ofyn i gael siarad. Caniateir un aelod yn unig i leisio sylwadau ar y troac fe all y Cadeirydd ofyn i hyn ddigwydd tra fo'r aelod a rei d/thread. Os yw mwy nac un person eisiau siarad, bydd Cadeirydd y cyfarfod yn penderfynu ym mha drefn y byddant yn siarad.
- 3.1.7. Rhaid i'r aelodau gyfyngu eu sylwadau a'u cyfraniad i'r mater o dan drafodaeth neu i achos cadw trefn yn y cyfarfod.
- 3.1.8. Ni all Cadeirydd anwybyddu dymuniad aelod oni bai fod y dymuniad hwnnw am achos cadw trefn sydd ddim â dilysrwydd iddo ym marn y Cadeirydd.
- 3.1.9. Cyfeirir at achos cadw trefn fel mater trefniadaeth yn unol â'r Rheolau Sefydlog ac nid yw yn cyfeirio at sylwadau sylweddol neu wreiddiol mewn trafodaeth. Bydd y Cadeirydd, ar ôl ymgynghoriaeth, yn rheoli ar y mater.
- 3.2. Cynigion, eilio, gwelliannau a phenderfyniadau :
- 3.2.1. Fe wneir pob penderfyniad drwy bleidlais.
- 3.2.2. Unwaith bydd aelod wedi cyflwyno ei gynneg a hwnnw wedi sicrhau eilydd, dylai y Cadeirydd wedyn alw am welliant gan aelod arall. Ni chaniateir i welliant ddiddymu'r cynneg gwreiddiol gerbron y Cyngor a rhaid iddo gyfleu sylwedd gwahanol i gynnwys y cynneg. Ni chaniateir trafodaeth ar gynneg neu welliant unwaith y mae gofyn y Cadeirydd i'r aelodau am eilydd wedi methu.
- 3.2.3. Bydd aelodau yn ystyried unrhyw welliant i gynneg, wedi ei eilio, ond pe bo Cadeirydd y cyfarfod o'r farn fod gwneud hynny yn briodol. Pe digwydd fod mwy nag un gwelliant i gael sylw yna cant eu cyflwyno mesul un i'r cyfarfod

am bleidlais ac mewn trefn sydd yn cychwyn gyda'r diwethaf â fynegwyd gan ddiweddu gyda'r cyntaf â fynegwyd. Ni all cynghorydd gyflwyno mwy nac un gwelliant i gynnig gwreiddiol neu sylweddol.

- 3.2.4. Pe bai'r cynnig gwreiddiol yn cael ei dynnu'n ôl ymlaen llaw i bleidlais ar welliant yna bydd y Cyngor yn gwneud ei benderfyniad drwy bleidleisio ar y gwelliant, fydd wedyn wedi derbyn statws cynnig. Ni ellir cael gwelliant oni bai fod yna gynnig.
- 3.2.5. Os erys y cynnig ac os cytunir ar welliant, bydd y gwelliant hwnnw wedyn yn dod yn gynnig gerbron i bleidleisio arno neu i'w addasu drwy welliant pellach.
- 3.2.6. Os cafodd cynnig (gan gynnwys gwelliant) ei eilio, gall y cynigydd ei dynnu'n ôl ond gyda chydysniad yr eilydd. Fe ellir diddymu unrhyw gynnig neu welliant cyn sicrhau eilydd a hynny ond gyda dymuniad y cynigydd a chydysniad y Cadeirydd.
- 3.2.7. Ni fydd trafodaeth ar gynnig neu welliant wedi ei ddiddymu.
- 3.2.8. Pan drafodir cynnig neu welliant ni chaniateir i aelod roi cynnig arall am rywbeth amherthnasol i'r drafodaeth a gynhelir oni bai ei fod am un o'r canlynol:
  - 1) i addasu cynnig neu gwelliant;
  - 2) i symud ymlaen i'r eitem nesaf o fusnes;
  - 3) i ohirio'r drafodaeth;
  - 4) i ofyn am i'r cynnig fynd yn unionsyth at bleidlais;
  - 5) i drosglwyddo'r cynnig i bwyllgor neu weithgor;
  - 6) i wahardd y cyhoedd a'r wasg a gofyn am fesur o gyfrinachedd;
  - 7) i roi cyfarwyddyd gan y Cyngor i aelod ddiweddu ei gyflwyniad;
  - 8) i wneud cais am gyfarwyddyd gan y Cyngor i aelod adael cyfarfod;
  - 9) ar pwynt o drefn.

Caiff unrhyw gynnig o'r uchod, sydd wedi ei eilio, ei roi i bleidlais yn syth heb drafodaeth bellach, heb y gofyn am welliant.

- 3.2.9. Gellir cyflwyno'r cynigion canlynol mewn cyfarfod heb roi hysbysiad ysgrifenedig i'r Clerc ;
  - 1) cywiro anghywirdeb yng nghofnodion drafft o gyfarfod;
  - 2) symud at bleidlais;
  - 3) gohirio trafodaeth am gynnig;
  - 4) cyfeirio cynnig at bwyllgor neu is-bwyllgor penodol;
  - 5) penodi person i gadeirio mewn cyfarfod;
  - 6) newid trefn materion ar yr agenda;
  - 7) symud ymlaen at y mater nesaf ar yr agenda;
  - 8) gofyn am adroddiad ysgrifenedig;

- 9) penodi pwyllgor neu is-bwyllgor a'u haelodau;
  - 10) cynyddu'r amser a ganiateir ar gyfer siarad;
  - 11) eithrio'r wasg a'r cyhoedd o gyfarfod oherwydd gwybodaeth gyfrinachol neu sensitif a all fod yn rhagfarnol i les y cyhoedd;
  - 12) peidio rhoi gwrandawriad pellach i aelod neu aelod o'r cyhoedd;
  - 13) eithrio aelod neu aelod o'r cyhoedd oherwydd ymddygiad afreolus;
  - 14) atal y cyfarfod dros dro;
  - 15) atal rheol sefydlog benodol (oni bai ei bod yn adlewyrchu gofynion statudol gorfodol);
  - 16) gohirio cyfarfod; neu
  - 17) cau cyfarfod.
- 3.2.10. Caiff aelod y cyfle i egluro ymhellach ar ddiwedd trafodaeth unrhyw elfen o'i gynnig (sydd wedi derbyn eilydd) y mae'n ystyried sydd wedi ei gamddeall.
- 3.2.11. Nid oes gan gynigydd gwelliant unrhyw hawl i ymateb ar ddiwedd trafodaeth arno.
- 3.2.12. Y Cadeirydd fydd yn penderfynu ar hyd ac ehangder trafodaethau a bydd yn ymarfer pwyll a gofal i sicrhau nad oes ail adrodd, gor-ddweud nac anghydbwysedd yng nghyflwyniadau aelodau.
- 3.2.13. Unwaith y pleidleisir o blaid cynnig yna fe fydd wedyn yn benderfyniad gan y Cyngor a ni chaniateir trafodaeth bellach arno yn yr un cyfarfod.
- 3.2.14. Bydd penderfyniadau sydd angen gweithred gan y Clerc yn rhai o fath gweithredol yn unionsyth. Bydd penderfyniadau ynghylch polisiau a safbwyntiau yn weithredol ar gadarnhad o gyfarfod canlynol y Cyngor llawn fod y cofnod am y penderfyniad yn un cywir.
- 3.2.15. Gellir trafod penderfyniad gan y Cyngor yn dilyn cyfnod o chwe mis calendr ers y cyfarfod a gadarnhaodd y penderfyniad. I wneud hynny, rhaid cael cynnig pellach a rhybudd ysgrifenedig gan o leiaf 5 aelod i'r Clerc, neu trwy gynnig a gyflwynir yn sgîl argymhelliad pwyllgor.
- 3.2.16. Pan ymdriniwyd â chynnig yn sgîl rheol 3.2.15 ni ellir cyflwyno cynnig tebyg o fewn cyfnod o chwe mis calendr ers y cyfarfod a gadarnhaodd y penderfyniad.

3.3. Pleidleisio :

- 3.3.1. Mae pob aelod yn ymrwymedig i benderfyniadau'r Cyngor.
- 3.3.2. Yn arferol bydd yr aelodau yn pleidleisio trwy ddangos dwylo. Bydd y Cadeirydd yn gofyn am bleidleisiau o blaid ac yn erbyn.

- 3.3.3. Fe all aelod, cyn y digwydd pleidlais, ofyn i'r Clerc i'w bleidlais ef gael ei gofnodi.
- 3.3.4. Caiff aelod ofyn am gofrestru canlyniad pleidlais a bydd y Clerc wedyn yn cynnwys enwau'r aelodau a'r modd y bu iddynt bleidleisio, neu atal eu pleidlais, yng nghofnodion y cyfarfod.
- 3.3.5. Cynhelir pleidlais gudd ar bapur pe bo gofyn ar adeg trafodaeth gan o leiaf hanner yr aelodau yn bresennol mewn cyfarfod.
- 3.3.6. Bydd penderfyniadau'r Cyngor yn seiliedig ar farn y mwyafrif wedi ei gadarnhau gan bleidlais.
- 3.3.7. Ar adeg pan fo pleidlais yn gyfartal, mae i'r Cadeirydd ail bleidlais i greu penderfyniad a hynny ond ar adeg pan mae wedi gwneud defnydd o'i bleidlais wreiddiol. Ni all Cadeirydd ddefnyddio'r ail bleidlais oni bai iddo bleidleisio yn wreiddiol ar y cynnig.
- 3.3.8. Bydd datganiad y Cadeirydd, ar sail cyfrif y Clerc, am ganlyniad pleidlais yn derfynol.

4. Pwyllgorau a Gweithgorau.

- 4.1. Rhaid i'r Cyngor llawn gytuno ar bob achos o ddirprwyo hawl i weithredu. Caiff hawl ei drosglwyddo i'r Clerc, bwyllgor a gweithgor. Ni chaiff yr hawl i fenthycu arian fyth ei drosglwyddo o afael y Cyngor llawn.
- 4.2. Yn unol â rheoliadau ariannol y Cyngor, mae'r Clerc wedi ei awdurdodi i gyflawni gwariant unigol hyd at uchafswm penodedig mewn perthynas â gwasanaethau a chyflenwadau fel y bo'r angen.
- 4.3. Yn unol â rheoliadau ariannol y Cyngor, mae'r Cadeirydd wedi ei awdurdodi i ganiatáu i'r Clerc gyflawni gwariant unigol hyd at uchafswm penodedig mewn perthynas â gwaith a ddynodir gan y Cadeirydd, trwy ymgynghoriad â'r Is-gadeirydd, fel gwaith hanfodol o fath brys. Bydd adroddiad manwl i'r Cyngor llawn gan y Cadeirydd yn dilyn pob achlysur o'r fath.
- 4.4. Pwyllgorau'r Cyngor :
  - 4.4.1. Mae dau bwyllgor sefydlog gan y Cyngor; y naill wedi ei ddynodi gyda'r maes 'Mynwentydd ac Asedau'r Cyngor' a'r llall gyda 'Cyllid y Cyngor'. Maent yn ddarostyngedig i Reolau Sefydlog y Cyngor. Bydd gan y ddau bwyllgor hyd at 8 aelod ac yn cynnwys Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Cyngor. Mewn sefyllfa o absenoldeb Cadeirydd ac Is-gadeirydd y pwyllgor, gellir ethol aelod i gadeirio'r cyfarfod.
  - 4.4.2. Rhaid ethol Cadeirydd ac Is-gadeirydd yn ystod cyfarfod cyntaf pob pwyllgor yn dilyn cyfarfod blynyddol y Cyngor. Byddent â'r swyddogaeth am gyfnod o ddeuddeg mis. Ni ddylid ethol Cadeirydd nag Is-gadeirydd y Cyngor.

4.4.3. Cyflwynir cofnodion o bob cyfarfod i'r Cyngor llawn nesaf yn dilyn cyfarfod y Pwyllgor.

4.5. Gweithgor :

4.5.1. Sefydlir gweithgor ar gyfer gweithrediad penodol i argymhell arweiniad neu syniadau fel y bo'r angen, neu i drafod achosion arbennig yn ystod mis Awst. Mae'n ddarostyngedig i Reolau Sefydlog y Cyngor a penodir aelodau gan y Cyngor yn unol a'r angen.

4.5.2. Etholir Cadeirydd ar ddechrau pob cyfarfod.

4.5.3. Cyflwynir adroddiadau gan weithgor i'r Cyngor llawn.

4.5.4. Bydd cyfnod gweithgor yn cael ei ddi-ddymu gan benderfyniad y Cyngor.

5. **Ymddygiad a Chwynion.**

5.1 Ymddygiad mewn cyfarfod :

5.1.1. Dylai pob aelod ymddwyn mewn modd cyfrifol, pwyllog a didwyll yn ystod cyfarfodydd gan arddel agwedd parhaol o barch tuag at y Cadeirydd.

5.1.2. Ni chaiff person atal gwaith cyfarfod nac ymddwyn yno'n dramgwyddus neu'n amhriodol. Os anwybyddir y rheol sefydlog hon, bydd Cadeirydd y cyfarfod yn gofyn i'r cyfryw person(au) bwylllo neu wella eu hymddygiad.

5.1.3. Os yw person(au) yn anwybyddu cais Cadeirydd y cyfarfod i bwylllo neu wella ei/u hymddygiad, gall unrhyw aelod neu Gadeirydd y cyfarfod gynnig na ddylid rhoi gwrandawriad i'r person mwyach neu y dylid eu heithrio o'r cyfarfod. Cynhelir pleidlais ar y cynnig, os caiff ei eilio, heb unrhyw drafodaeth. Os yw penderfyniad a wneir o dan reol sefydlog o'r bleidlais uchod yn cael ei anwybyddu, gall Cadeirydd y cyfarfod gymryd camau rhesymol i adfer trefn neu i symud y cyfarfod yn ei flaen. Gall hyn gynnwys atal y cyfarfod dros dro neu ei gau.

5.1.4. Dylai aelod sydd yn absennol o gyfarfod anfon gair o ymddiheuriad trwy un ai e-bost, lythyr neu neges ar lafar i'w gyhoeddi yn y cyfarfod gan aelod arall neu'r Clerc.

5.1.5. Yn unol a Chymal 85 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 fe ddaw aelodaeth i ben ar ddiwedd chwe mis o'r dyddiad y cyfarfod olaf y bu aelod yn bresennol oni bai fod y Cyngor wedi penderfynu derbyn mae'r rheswm am absenoldeb

yn un dilys neu. Mewn achos o absenoldeb hir dymor fe adolygir rheswm yr absenoldeb yn fisol.

5.2. Cwynion :

- 5.2.1. Bydd y Cyngor yn ymdrin â chwynion, nid anhysbys, oddi wrth y cyhoedd neu eraill am aelod neu'r Clerc mewn modd ffurfiol, cyflym a phriodol. Dylai cwynion am aelod fynd at sylw'r Clerc tra bo cwynion am y Clerc i fynd at sylw'r Cadeirydd. Dylid galw cyfarfod brys o'r Cyngor llawn cyn gynted ag y bo modd i drafod unrhyw gwyn, nid anhysbys, difrifol a ddaw yn swyddogol i law. Rhaid i'r cwyn fod yn ysgrifenedig gan y cwynwr. Bydd Cadeirydd y cyfarfod brys yn dyfarnu ymlaen llaw ynghylch gwahodd i'r cyfarfod yr unigolyn sydd dan sylw gan y cwynwr. Cyflwynir penderfyniad y Cyngor o'r cyfarfod brys, a'r rhesymau drostynt, yn ysgrifenedig i'r cwynwr a'r unigolyn sydd dan sylw gan y cwynwr mor fuan a gellir gwneud hynny wedi'r cyfarfod
- 5.2.2. Dylid rhoi gwybod i Ombwdsmon Cyhoeddus Cymru am bob cwyn sy'n ymwneud â Chynghorau Cymuned a Thref yn torri'r Côd Ymddygiad.

6. **Buddiant personol.**

- 6.1. Mae dyletswydd ar bob aelod i weithredu'n briodol a chydymffurfio â chòd ymddygiad yn unol â Bolisi'r Cyngor sydd yn gosod arweiniad i'r aelodau ynghylch cynnal safonau ymddygiad priodol. Mae'r côd yn seiliedig ar yr egwyddorion a bennwyd gan Lywodraeth Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Hanfod y côd yw y gofyn i aelodau i weithredu'n agored ac yn anrhydeddus er budd y cyhoedd.
- 6.2. Rhaid i aelod ddatgan buddiant personol neu buddiant sydd yn rhagfarnu cyn gynted ag y bydd yn ymwybodol y gallai (neu bobl yn agos iddo megis teulu neu gyfeillion) elwa yn fwy na'r rhan fwyaf o bobl eraill yn y gymuned, ar ganlyniad achos dan sylw gan y Cyngor. Mae hyn yn berthnasol pa un a yw'n gyfarfod llawn y Cyngor, yn bwyllgor neu yn weithgor. Rhaid iddo ymadael o'r cyfarfod cyn y drafodaeth berthnasol oni bai ym marn Cadeirydd fod y cysylltiad yn un pell lle gall wahodd yr aelod i aros yn y cyfarfod ond ni chaiff gymryd rhan yn y drafodaeth na'i phleidlais.

7. **Clerc.**

7.1. Bydd y Clerc :

- 1) o leiaf dri diwrnod llawn cyn cyfarfod o'r Cyngor a pwyllgor yn rhoi i aelodau, wŷs yn bersonol, trwy'r post yn eu preswylfeydd, neu trwy ebost, yn cadarnhau'r amser, y lle a'r agenda ar yr amod fod unrhyw ebost o'r fath yn cynnwys llofnod electronaidd a theitl y Clerc.

- 2) yn rhoi hysbysiad cyhoeddus o'r amser, y lle a'r agenda cyn cyfarfod llawn o'r Cyngor neu gyfarfod pwyllgor (rhaid i hysbysiad cyhoeddus gydag agenda ar gyfer cyfarfod arbennig o'r Cyngor wedi ei alw gan aelodau fod wedi ei lofnodi ganddynt);
- 3) yn cynnwys ar yr agenda yr holl fusnes i gael sylw yn y drefn y'u derbyniwyd oni roddodd aelod hysbysiad ysgrifenedig o leiaf 7 diwrnod cyn y cyfarfod yn cadarnhau ei f/bod yn ei dynnu'n ôl.
- 4) yn cynnull cyfarfod o'r Cyngor llawn ar gyfer ethol Cadeirydd newydd i'r Cyngor, a hynny oherwydd y daeth ei swydd yn wag;
- 5) yn gwneud trefniadau i alluogi etholwyr llywodraeth leol i archwilio'r llyfr cofnodion;
- 6) yn cadw ffurflenni derbyn swyddi gan gynghorwyr;
- 7) yn cadw copi o gofrestr buddiannau pob cynghorydd;
- 8) yn cynorthwyo gydag ymateb i geisiadau a wnaed o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Deddf Diogelu Data 1998, yn unol â ac yn amodol ar bolisiâu a gweithdrefnau'r Cyngor ar y mater dan sylw;
- 9) yn derbyn a danfon gohebiaeth a hysbysiadau cyffredinol ar ran y Cyngor ac eithrio pan wnaed penderfyniad yn groes i hynny;
- 10) yn rheoli'r gwaith o drefnu, storio, cael mynediad at a dinistrio gwybodaeth a gedwir gan y Cyngor ar bapur ac ar ffurf electronaidd;
- 11) yn trefnu fod gweithredoedd cyfreithiol yn cael eu cyflawni;
- 12) yn trefnu neu'n rheoli awdurdodi, cymeradwyo a chyfarwyddo'n ddiymdroi unrhyw daliadau i'w gwneud gan y Cyngor yn unol â rheoliadau ariannol y Cyngor;
- 13) yn cofnodi pob cais cynllunio y cafodd y Cyngor wybod amdanynt ac ymateb y Cyngor i'r awdurdod cynllunio lleol mewn llyfr pwrpasol i'r perwyl hwnnw;
- 14) drefnu cyfarfod arbennig os yw natur y cais cynllunio yn golygu fod rhaid ei ystyried cyn cyfarfod cyffredin nesaf y Cyngor.

8 Swyddog Ariannol Cyfrifol.

- 8.1 Y Clerc yw Swyddog Ariannol y Cyngor. Bydd y Cyngor yn penodi aelod(au) priodol i gyflawni gwaith y Swyddog Ariannol Cyfrifol pan mae'r Swyddog Ariannol Cyfrifol yn absennol.

9 Adolygu'r Rheolau Sefydlog

- 9.1 Pan dderbynnir cynnig sydd wedi ei eilio i ychwanegu at, newid neu ddileu'r Rheolau Sefydlog bydd yr achos yn cael ei ohirio heb drafodaeth i'w roi ar agenda ac i'w ystyried yng nghyfarfod y Cyngor llawn ganlynol.